

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-669-0-14>

STATE POLICY OF REINTEGRATION OF WAR VETERANS IN UKRAINE AND DEVELOPMENT OF HUMAN POTENTIAL

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ ТА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Torokhtii B. H.

*Candidate of Economic Sciences
Kyiv, Ukraine*

Торохтій Б. Г.

*кандидат економічних наук
м. Київ, Україна*

Для України формування сучасної, новаційної ветеранської політики набула особливої актуальності в умовах російсько-української війни. Постійно зростає кількість осіб зі статусом ветерана. Виникають нові виклики щодо забезпечення військовослужбовців і ветеранів, створення оптимальної моделі їх реінтеграції в цивільне життя.

У більшості країн світу питанням соціально-економічного і правового захисту військовослужбовців приділяється надзвичайно велика увага. Якщо розглядати кількість професій і категорій громадян, яким надаються пільги за кошт держави, військовослужбовці належать до найбільш захищеної професійної групи населення [1, с. 42]. У сфері ветеранської політики зарубіжних країн спостерігаються різні підходи: деякі держави значною мірою спираються на розвинуту систему загального соціального добробуту (welfare state), тоді як інші формують ветеранську підтримку як окрему, автономну систему, відокремлену від загальної соціальної політики. Моделі соціальної підтримки ветеранів війни суттєво різняться між собою й залежать від структури національного законодавства, внутрішньої та зовнішньої політики держави, зокрема, рівня її участі у воєнних конфліктах, як на території країни, так і за її межами, а також від загальної системи формування державної політики. Визначення поняття «ветеран» у різних країнах також варіюється [2, с. 470]. Найявна різниця і у віднесенні конкретних груп демобілізованих військовослужбовців до ветеранів – одні держави зараховують до цієї категорії тільки учасників бойових дій, інші – всіх військових, які несли будь-яку службу [3, с. 182].

Однак незмінною залишається особлива увага до соціального забезпечення ветеранів війни, особливо тих, які втратили здоров'я.

Ветеранська політика в Україні має всі передумови до постійного розвитку, ускладнення, посилення та концептуалізації.

Зросла кількість осіб, які отримали статус ветерана, і більшість тих, хто вже мав цей статус, повернулися до військової служби. Двозначний характер правового статусу Захисників є сучасною особливістю, яку слід враховувати в соціальній політиці, оскільки нерозв'язані питання військовослужбовців негативно впливають на ветеранів й навпаки. Це передбачає необхідність тісної співпраці між відповідними міністерствами для забезпечення успішної реінтеграції військовослужбовців у цивільне життя та розробки актуальної та ефективної системи державної підтримки [4, с. 115; 5, с. 98]. Ветерани російсько-української війни та ветерани попередній воєнних конфліктів як адресати державної політики відрізняються за своїми запитами та потребами, тому є необхідною розробка інтегрованої зваженої реінтеграційної політики, що охоплює різні форми реінтеграції [6]. Реінтеграція різних категорій ветеранів війни має свої особливі характеристики, зумовлені тривалістю та інтенсивністю участі у бойових діях, віком, станом здоров'я тощо. Тому, реінтеграційна політика не може бути уніфікованою. Вона має ґрунтуватися на принципах диференціації.

У науковій літературі складовими реінтеграції військових, ветеранів війни до повноцінного життя у своїх громадах пропонується вважати реабілітацію та реадaptaцію, соціальні гарантії, соціальну підтримку сім'ї, житло, пільги, професійну підготовку та зайнятість і ін. [7, с. 68]. Однак вважаємо, що складові реінтеграції слід розглядати як більш широкі, комплексні і змістовно наповнені сфери приватного і громадського життя особистості.

Процес соціальної реінтеграції ветеранів включає такі елементи: медичну, психологічну, політичну, соціально-економічну, правову, професійно-трудова, моральну, соціально-культурну інтеграцію. Ефективність процесу реінтеграції ветеранів забезпечується шляхом інтеграції всіх видів діяльності на соціетальному рівні, оскільки «соціетальність» відображає глобальність процесу реінтеграції [8, с. 598; 9, с. 269]. Вважаємо, що складовими комплексної системи реінтеграції ветеранів та ветераном війни в Україні (за критерієм виокремлення сфер життєдіяльності особистості) є: медико-психологічна, соціально-економічна, правова, професійна, культурно-освітня, житлово-побутова, сімейна, громадська та ін.

Ідеальною ситуацією є збалансований підхід, за якого ветеран має доступ як до пільг, що забезпечують стабільність, так і до послуг, що допомагають вирішувати конкретні проблеми та розвиватися [7, с. 67]. Підтримувальні послуги мають враховувати широкий спектр проблем, з якими стикається ветеранська спільнота, включаючи: (1) фізичну та психологічну травматизацію і посттравматичні наслідки для здоров'я

і добробуту; (2) соціальну та економічну адаптацію (ветерани війни постають перед труднощами працевлаштування, отримання освіти та соціальних послуг, спрямованих на формування умінь та навичок; вони також можуть відчувати відчуженість від суспільства і потребу у нових соціальних зв'язках), що підносить якість життя ветерана/ветеранки; (3) зміну цінностей, пошук сенсу та життєвих цілей, пов'язаних із втратою власної ідентичності через участь у ролі жертви чи свідка жорстокості, насильства, екстремізму, що детермінують необхідність пошуку джерела надії та опори у середовищі чи поза його межами [10, с. 517]. Тому, формування ефективної системи державної підтримки ветеранів війни в Україні має ґрунтуватися на поєднанні соціальних гарантій та індивідуалізованих послуг підтримки [11, с. 45].

Оптимальною стратегією є перехід до активної, інклюзивної політики щодо ветеранів, яка поєднує гарантовані права і пільги із заходами, що сприяють самореалізації та включенню ветеранів у соціально-економічне життя. Держава має не лише виплачувати компенсації, а й інвестувати в людський потенціал ветеранів, залучати їх до співтворення політики, стимулювати партнерство усіх секторів. Це відповідає європейським принципам соціальної справедливості та інклюзії, а також враховує потребу в ефективності за умов обмежених ресурсів [12]. Важливою є підтримка процесу розкриття життєвих орієнтирів і цінностей, оскільки участь у бойових діях може спричиняти дисонанс між військовим і цивільним досвідом. У цьому аспекті реінтеграція виходить за межі соціальної політики та перетворюється на комплексний гуманітарний процес відновлення людського потенціалу.

Реінтеграція ветеранів війни є багатовимірним процесом, що охоплює медико-психологічну, соціально-економічну, професійну, правову, культурну, сімейну та громадянську сфери. Оптимальною є модель, яка поєднує гарантовані державою пільги з індивідуалізованими послугами, спрямованими на розвиток, самореалізацію та активне включення ветеранів у суспільне життя. Перспективним напрямом розвитку ветеранської політики України є перехід до активної, інклюзивної та партнерської моделі, що розглядає ветеранів не лише як отримувачів допомоги, а як суб'єктів соціально-економічного розвитку держави.

Література:

1. Мальований М. І., Улянич Ю. В. Зарубіжний досвід професійної та соціальної адаптації військових. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2023. № 3–4(86–87). С. 38–47.

2. Наньєва М. І. Організація соціальної підтримки ветеранів війни: міжнародний досвід. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2025. № 44. С. 464–473.

3. Наливайко І. О. Теоретико-правова характеристика соціального захисту учасників бойових дій в Україні. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 179–186.

4. Голубенко Т., Івженко І., Кузнецова О. Особливості соціальної роботи з біженцями в часі воєнного конфлікту. *Social Work and Education*. 2024. № 11. С. 111–125.

5. Побережний О. В. Основні моделі соціальної політики держави. *Сучасний науковий журнал*. 2023. № 2(2). С. 95–100.

6. Івчук В. М. Реінтеграція ветеранів російсько-української війни як об'єкт державного регулювання крізь призму забезпечення сталого розвитку. URL: <https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/704162df-82d3-43bd-8bdc-5e9a870b5c32/content>

7. Загоруй І. С., Загоруй Л. М. Соціальна політика України щодо ветеранів війни: перспективи реінтеграції в цивільне життя. *Правове забезпечення професійної адаптації та права на підприємницьку діяльність ветеранів війни*: матер. І круг. столу (м. Харків, 31 травня 2024 р.). Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2024. С. 65–71.

8. Shepherd, S., Sherman, D., MacLean, A., & Kay, A. (2021). The challenges of military veterans in their transition to the workplace: a call for integrating basic and applied psychological science. *Association for psychological science*, 590–613.

9. Захаріна Т. Реінтеграційний потенціал ветеранів як чинник успішної їх реінтеграції в соціум. *Social Work and Education*. 2023. № 10(3). С. 263–275.

10. Столярик О., Семігіна Т. «Про вас забудуть, як про афганців...»: оцінки системи соціальної підтримки ветеранів російсько-української війни. *Social Work and Education*. 2023. № 4. С. 503–520.

11. Наливайко І. О. Еволюція соціальних стандартів та гарантій у правовій системі України: сучасні виклики та перспективи розвитку. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 42–47.

12. Яковин М. М., Фіщенко М. В. Теоретичні основи державної соціальної підтримки ветеранів у системі соціальної політики. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. № 19. С. 1–16.